

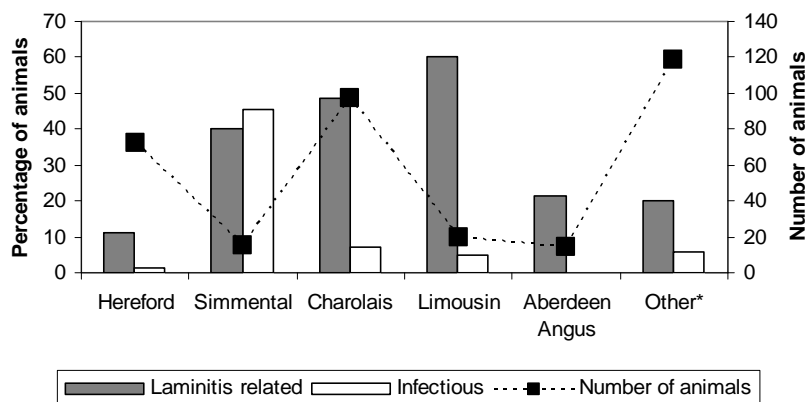
Kjøttfe og klauv

Prosjekt "Klauvhelse"

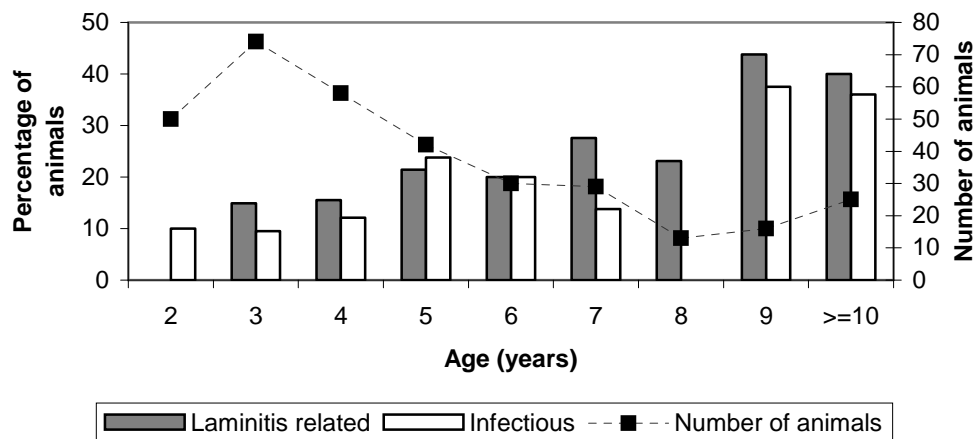
Prosjekt "Klauvhelse" pågikk fra 2001 til 2006 og var et samarbeid mellom Norges veterinærhøgskole, Tine BA, Animalia og Geno. Ett av målene i prosjektet, der hovedfokus var mjølkekyr, var også å se nærmere på klauvhelsen hos kjøttfe. Det viste seg at det ikke var like lett å rekruttere kjøttfebesetninger som mjølkekubesetninger. Vinteren og våren 2003 ble **12 tilfeldig utvalgte besetninger** med 28 kviger og 334 kyr beskåret én gang og klauvhelsen registrert av 7 profesjonelle klauvskjærere. Miljøregistreringer ble foretatt av husdyrteknikere fra Animalia. Andre opplysninger ble hentet fra kjøttfedatabasen.

Halthet ble registrert ved mønstring til klauvboksen hos **1.1 %** av dyra. De fleste tilfellene av **korketrekkerklauver** ble registrert hos Charolais (10 % av dyra) og Limousin (15 % av dyra), noe som understøtter påstandene om at denne lidelsen er mer utbredt hos disse kjøttferasene enn hos andre. **Skjeve klauver** var mest utbredt hos Aberdeen Angus (23 % av dyra), men også hos Charolais (14 %) og Limousin (15 %) var forekomsten relativt høy. **Forfangenhetsrelaterte lidelser** som såleknusning, løkning i den hvite linjen og blødninger i sålen og den hvite linjen ble registrert hos 18 % av dyra og **infeksiøse/miljøbetingede lidelser** som hudbetennelse og hornforråtnelse ble registrert hos 17 %. De fleste av lidelsene var milde. Både forfangenhetsrelaterte og infeksiøst/miljøbetingede lidelser økte med alderen. Studiet viste at forekomsten av halthet og klauvlesjoner i disse 12 besetningene var lav sammenliknet med forekomsten i utlandet. Forekomsten av halthet og løkning i den hvite linjen var omtrent den samme som ble funnet i 112 mjølkekubesetninger i prosjekt "Klauvhelse".

Det ble funnet færre tilfeller av hudbetennelse, hornforråtnelse, blødninger og såleknusning hos kjøttfe enn hos mjølkeku. Dette kan ha sammenheng med at kjøttfe generelt føres og oppstalles mer ekstensivt enn mjølkeku. **Klauvspalteflekmone** er relativt utbredt hos kjøttfe. Ved denne lidelsen oppstår symmetrisk hevelse over kronranda og kua får ofte feber og blir akutt halt. Denne lidelsen ble ikke fanget opp i vår undersøkelse, da tilstanden er akutt og veterinær ofte tilkalles. Ellers er **langsgående klauvsprekk** ("sandcrack") en tilstand som ses særlig hos tunge okser. Ved denne lidelsen oppstår en sprekk i kronranda som fortsetter i varierende lengde nedover veggen mot klauvranda og bæreflaten. Vår undersøkelse indikerer at forekomsten av denne lidelsen er lav i Norge.

Figur 1. Antall dyr og prosent av dyr av de forskjellige rasene med **forfangenhetsrelaterte lidelser** ("Laminitis related") og **infeksiøst/miljøbetingede lidelser** ("Infectious") i de 12 besetningene

Figur 2. Forekomst av **forfangenhetsrelaterte lidelser** ("Laminitis related") og **infeksiøse lidelser** ("Infectious") relatert til alder i de 12 besetningene

Det ble påvist høyere forekomst av halthet og klauvlidelser hos mjølkeku i løsdrift enn hos mjølkeku på bås. Dette sier en del om hvor viktig miljøet er for klauvhelsa. Et løsdriftfjøs er vanskeligere å holde reint enn et båsfjøs. Jo tørrere og reinere golvet er, jo bedre for klauvene.

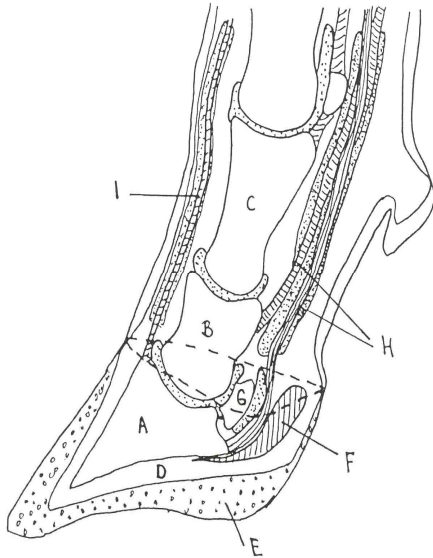
Et løsdriftfjøs er mer komplekst også på andre måter. Kua må bevege seg fra stasjon til stasjon for ligging, eting og mjølking og det stilles derfor høye krav til underlaget i gangveiene og til utformingen av og underlaget i liggebåsene for at hviletida skal bli tilstrekkelig lang. Det var vanskelig å sammenlikne oppstalling og stellfaktorer i studiet av kjøttfe på grunn av for få dyr i undersøkelsen.

Lengre kalvingsintervall ble funnet hos kjøttfe med klauvlidelser. Hos mjølkeku sto flere av klauvlidelsene i sammenheng med dårligere fruktbarhetsresultater, andre produksjonssjukdommer, tidligere slaktning og redusert kvalitet på slaktet.

Få studier har vært utført i kjøttfebesetninger, også i utlandet, og selv om antallet dyr i undersøkelsen vår var lavt, sier resultatene noe om et behov for fokus på **forebyggende klauvhelsearbeid**. Dette inkluderer **godt utformede fjøs, godt reinhold, riktig fôring og regelmessig klauvskjæring**.

Anatomi

Klauvkapselen i ei klauv uten defekter utgjør en svært god barriere mellom omgivelsene og klauvas indre strukturer. Klauvkapselen deles i vegg, såle og balle (hæl). **Veggen** er hard og sterk, mens **sålen** er sprøere og mindre slitesterk. **Ballehornet** er elastisk og også mindre slitesterkt. **Lærhuden** er det blodrike vevet mellom bein og klauvkapsel som også er rikt på nerver og bindevev. Bindevevet danner en sterk forbindelse mellom klauvkapsel og klauvbein som hjelper til å holde **klauvbeinet** på plass inne i kapselen.

Figur 3. A. Klauvbein, B. Kronbein, C. Kodebein, D. Lærhud, E. Klauvkapsel, F. Fettpute, G. Klauvsenebein. H. Overfladiske og dype bøyesener, I. Strekkesene (Ill. Fjeldaas, 2003).

Normal stilling og bevegelighet

Det er ikke lett å registrere tidlige tegn til ømme bein. Et våkent blikk kan likevel fange opp slik som **unormal beinstilling**, **avlastning** av enkelte bein, **tripping** eller avlastning av enkelte deler av et bein eller ei klauv. Kyr står og går ofte med **krum rygg** før de viser synlig halthet. Dessuten vil kyr med vondt i beina **gå saktere** og mer forsiktig enn andre kyr. De vil også ofte **ligge mer** og **bruke lenger** tid på reising og legging. Mange **lange klauver** og andre **avvikende klauvformer** er uansett et tegn på at det er behov for klauvskjæring.

Oppstalling, stell, fôring og avl

Kjøttfe oppstalles under varierte forhold, men det er alltid viktig å sikre at klauvene ikke utsettes for skarpe kanter og ujevnt underlag i størst mulig grad. Det er veldig vanlig med **talle** i kjøttfeproduksjonen. Kyrne trives godt på **mjukt underlag**, men dette gir **liten slitasje** på klauvene. Det kan derfor være lurt at deler av arealet har et underlag som gir noe slitasje. Det er dessuten viktig at talla holdes i **god hevd**. Mye fuktighet og møkk gir grobunn for bakterier og gir dårlig kvalitet på hornet og dermed øker risikoen for hudbetennelse og hornforråtnelse.

Det bør fôres med **mye grovfôr** og brå overganger mht fôr og fôringsrutiner bør unngås. Overfôring med kraftfôr kan unngås ved gode fôringsrutiner, sikker oppstalling og ved sikker lagring av fôret hvis dyr likevel ved uhell skulle komme løs.

Det er viktig at dyr det skal avles på inspiseres nøye for å **unngå arvelige lidelser** som korketrekkerklauver.

Smittebeskyttelse

God smittebeskyttelse og **minst mulig innkjøp av dyr** fra andre besetninger minimaliserer risikoen for å dra inn smittsomme sjukdommer. Hvis kjøp er unngåelig, er det viktig å kreve

en **god helseattest**. Klauvtilstanden i besetningen det kjøpes fra og hos enkeltdyret bør kunne dokumenteres gjennom **Helsekort og Helsekort klauv**.

Klauvskjæring

Ca 70 % av beinproblemer hos kjøttfe stammer fra klauva. Det anbefales **regelmessig klauvkontroll** med beskjæring tilpasset oppstillingsforholdene **minst én gang i året**, også på ammekyr og avlsokser.

Det er imidlertid mer utfordrende å undersøke klauver på kjøttfe enn på mjølkeku. Dyra er ikke vant til å bli håndtert i så stor grad, spesielt de som går løst, og de er **større og tyngre**. For å kunne undersøke klauvene skikkelig, er stor nok **klauvboks** og **kyndig klauvskjærer/veterinær** nødvendig. Det er viktig å venne dyra til **håndtering** fra de er kalver slik at de lettere kan drives til klauvboksen. Grunder til **drivganger** som også tar hensyn til dyreflyten i fjøset, letter arbeidet betraktelig. Det må legges til rette for plassering av **klauvboks** i fjøset og det er nødvendig med **godt mannskap**. Minst én person bør stå til disposisjon, og helst to, til driving av dyr.

Et problem er at mange klauvbokser ikke er tilpasset beskjæring av store dyr. Noen klauvbokser kan imidlertid, med justeringer som å ta frontgrinda noe framover, benyttes. Et annet alternativ er selvsagt at **veterinær beroliger** dyret med medikamenter slik at det legger seg. Det er da viktig å huske på **tilbakeholdelsesfrist** på slaktet. Et **observant øye** er nødvendig. Det har skjedd ulykker der store okser har blitt kvalt fordi de har lagt seg i boksen med hodet ut foran.

Det er viktig at **Helsekort klauv** fylles ut for alle beskårede dyr, også de som er normale, og at registreringene **rapporteres** inn til **Storfekjøttkontrollen** av dyreeier eller rådgiver.

Våren er ofte en travel tid for både gårdbruker og klauvskjærer. Besøk av klauvskjærer kan for eksempel bestilles etter innsett om høsten eller tidlig vinter. Hyppighet og tidspunkt for klauvskjæring må vurderes i hver enkelt besetning.

Litteratur

Fjeldaas T, Nafstad O, Fredriksen B, Ringdal G, Sogstad AM. 2007. Claw and limb disorders in 12 Norwegian beef-cow herds. Acta Vet Scand. 24;49(1):24.

Terje Fjeldaas. 2003. Landbruksforlagets bok "Klauvskjæring og Klauvsjukdommer".